

řt m (ređe ž) (lok. řtu; mn. řtovi; gen. řtōvā i rtōvā)
1. *Istureni, istaknuti uzani, slobodni deo zemljišta koji se diže u visinu, useca među padine, pruža u more i sl., rât.*
– Primorski rtovi su sastavljeni od čvrstih stena. *Cvij.* Žalosno plavi... sjaj na planinskoj rti. *Duč.* Onaj rt... zadire u Dunav i Savu. *Sek.* Ostavio [je]... šljaste rtove diva Velebita. *Budisavljević.* **fig.** Opet su blistali ... rtovi proleterskih brigada. *Božić.* 2. *vrh, šiljak nekog predmeta.* – Pogleda u rt svoje lijepe cipele. *Kum.* Rt strijele ... kroz vrat mu prođe. *Matoš.*

*Rečnik srpskohrvatskog književnog jezika, knj. V,
P-S (pretovar-stoti), Novi Sad, Matica srpska 1973.*

I

OD ŠAMOG
POČETKA

U g a l j

405 mnv¹

¹ Metara nadmorske visine.

1.

Beograd, februar 2022.

MAJRA!, čuje kako je neko doziva iz daljine, ali glasom koji ne prepoznaje već samo sluti čiji bi mogao biti, iako boja tog glasa nije nimalo prijatna, nanosi joj bol, pomera telo, uprkos rešenosti da zauvek ostane mirna, nepomična, sama, konačno svoja, i da se više nikada ne odazove ni na čiji poziv kao što se ne bi odazvala ni na ovaj – Majra! – samo kada se ne bi radilo o imenu već o šifri pod kojom su joj ćelije zapamtile svaki dan detinjstva. Zato joj to ime čini ležanje neudobnim, a naoko miran san počinje da rastvara kao u nekoj laboratoriji, gde je do maločas mirno ležao ogroman komad stene, porinut u mrak, nepomičan odlivak njenog bivšeg života koji je odlučio da se polako i neumitno ugasi pre vremena. Međutim, nakon što je prvi put to ime doprlo do nje, nešto se promenilo u strukturi njenih DNK lanaca, koji su tromo počeli da se upredaju, šaljući informacije kao SOS signal u mrak, odakle je došlo samo to ime, razbijeno na dva sloga – Maj-ra! – sa produženim vokalima koji su kao svetlosne činele udarili mrak između sebe, uz prasak toliko jak da je tlo počelo da se razmiče pod njom. Oseća najpre pucanje pod kičmom, zatim pod nogama, ispod peta koje su već srasle sa tlom. Ali sada je kasno jer mrak zadobija neke druge boje, koje ne prepoznaje, već ih samo upija nemirnim očnim jabučicama ispod kapaka, verujući da joj one mogu postati vodiči kroz vreme. Najpre pomakne nožne prste, mršave i dugačke

palčeve, a u tom snu neznatno podigne glavu i osmotri svoja stopala. Preko njih vidi ogromnu stenovitu masu, tek napola ohlađenu ali još uvek u pokretu, kako zahvatajući i nju, polazi naviše. To je natera da se pridigne na laktove i nastavi da posmatra svet u širokom koritu kambrijuma po kome gamižu sitni organizmi, koji se kao nakon neke katastrofe vraćaju u središte, pipajući naslepo, instinktivno ispitujući da li je opasnost prošla. Majra pokušava nešto da kaže, ali ne dolazi do glasa, samo nastavlja da se kreće kao surferka koja je konačno uhvatila dobar talas. Duboko je ispod zemlje, shvata u jednom trenutku, toliko duboko da niko nikada ne bi mogao da je izvuče odatle osim nekog ko zna njeno *pravo* ime, neko ko može da vikne toliko tiho, da je pronade u toj dubini i pozove gore. Ali taj svet je daleko, svet kakav je poznavala, jer ovaj koji vidi tek je u nastanku, zna to jer počinje da razaznaje boje kasnog paleozoika – najpre tamno crvenilo peščara, kakav je nekada viđala dok se sa bratom Milanom skrivala iza poslednjih kuća u Mirovu, gde su povremeno odlazili kod rođaka Jadranke i Dekija. Tamo, iza velike livade bile su čitave naslage razdrobljenog peščara, koje su neki stariji zvali Crvenom jarugom. Bila je stara, i po njenoj zapadnoj strani odsečenoj usled razornog zemljotresa, mogla je da se čita prošlost planine na koju su njeni došli davno, iz daleke Bukovine, od koje su zapamtili samo ono što je ostalo u njihovom prezimenu – Bukvić. Išli su za ugljem, odgovorio je njen otac Buda, kada ga je pitala zašto su dođavola došli ovamo, zašto nisu izabrali put kao i mnogi drugi, ka Mediteranu ili Americi, ka nekom boljem svetu, a ne ovoj zabiti u kojoj je vreme stalo. Talas je onda ponese dalje kroz tamnu masu škrljaca, nalik na sitne šišmiše koji lete u jatima i vešaju se o vlažne svodove Sesalačke pećine u kojoj se

jednom izgubila kao dete. To se događalo u gornjoj kredi, govorio je otac pokazujući na veliku geološku mapu na zidu radne sobe, kada su se pojavili tamni slojevi uglja, poletele pčele, a mravi i skakavci zagospodarili Zemljom. Zato su ona i brat, za letnjih dana, voleli da vrebaju kolone mrava iznad Kotlarskog potoka na čijoj obali bi povremeno nalazili kolonije mravinjaka koje su razbijali nogama, noseći potom u sandalama čitave naseobine tih insekata iz krede koji su im se migoljili i grizli ih među prstima. Ona bi najradije uletela u potok i tu ostala sve dok je voda ne bi oslobodila peckanja mravlje kiseline. Ali dole, ispod vrtloga oko njenih gležnjeva, na mestima gde su sandale strgale nežnu pokoricu mahovine sa kamena, počele bi da se iskre žute i braonkasto-roze naslage dolomitskih kristala kao tek otvorene oči Rtnja koji bi je pogledao iz dubine, dugo, bez treptanja. I ona bi se zagledala u njih, gotovo hipnotisana, a onda bi potrčala za bratom koji ju je dozivao sa druge obale, gde su ih čekala nova groblja mrava. Majraaa!, zvao ju je, da, seti se, jedino on ju je tako zvao: Šta misliš koliko miliona godina imaju ovi mravi? Prišla mu je još uvek pomalo omamljena prizorom iz potoka. Ne više od četrdeset pet dana, rekla je, a to ti je možda ceo mravlji vek. Kao naših četrdeset pet godina, rekao je brat. Da, možda i duže, dodala je Majra uronivši šakama u krhku mravlju mogilu. Ovo je za njih kao smak sveta, rekla je gledajući batrganje insekata među prstima. Jeste, pa šta, rekao je brat i nehajno šutnuo drugi mravinjak: Ima ih previše na ovom svetu. Majra je podigla šake u visinu usta i počela da duva, da bi samo nekoliko trenutaka potom roj krilatih mrava sa njenih dlanova poleteo uvis, ka daljini u kojoj se nazirao planinski vrh Šiljak, mesto na kojem je očeva ugljena planina dobijala novi smisao. To nije imalo nikakve veze sa rudnicima,